

U ozračju odvijanja manifestacije Hod za život u Zagrebu i Splitu u svibnju 2017. ovim tekstom osvrnut ću se na Rješenje Ustavnoga suda Republike Hrvatske od 21. veljače 2017., kojim su odbijeni prijedlozi za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom *Zakona o zdravstvenim mjerama za ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece* iz 1978.

Prema riječima organizatora Hod za život na miroljubiv način izražava potporu “svakomu djetetu – rođenu i nerođenu, njegovoj majci, ocu i svakoj obitelji”, s ciljem skretanja “pozornosti na poštovanje svakoga ljudskoga života – od začeca do prirodne smrti” i isticanja da je “pravo na život temeljno ljudsko pravo i preduvjet svakoga drugoga ljudskoga i građanskoga prava”. To je mirni prosvjed kojim se diljem svijeta promiče život. Na njemu se okupljaju ljudi različitih vjeroispovijesti, pa i oni koji nisu vjernici, ali poštuju svetost, nepovrjedivost ili nedodirljivost ljudskoga života. Stoga to nije religijski skup, nego građansko okupljanje koje u nekim krajevima svijeta ima i sastavnicu ekumenskoga i međureligijskoga dijaloga ili suradnje. Svrha mu je slaviti vrjednotu života, nepovrjedivu vrijednost ljudskoga postojanja i širiti istinu o životu podsjećajući na kršenje ljudskih prava najmanjih i najnemoćnijih.

U raspravi o razrješivosti ženidbe, Isus farizejima odgovara da im je Mojsije dopustio otpustiti ženu zbog okorjelosti njihova srca. Takva “okorjelost srca” (Mk 10, 5) u pozadini je svih pozitivnih ljudskih zakona, koji nisu usklađeni s naravnim Božjim zakonom. Iluzorno bi bilo očekivati da će “Hod za život” promijeniti odnos našega društva i civilizacije prema ljudskom životu, osobito životu nerođenih. Međutim, ova manifestacija može nam pomoći da na problematiku ljudskoga života uopće i osobito života nerođenih, pogledamo i s druge strane, a ne samo s pozicije “okorjelosti srca”.

U prošlogodišnjoj poruci uz prvi Hod za život, u svojstvu predsjednika Vijeća HBK za život i obitelj, istaknuo sam, između ostaloga, da taj događaj “u ozračju pesimizma i tjeskobe pred

otvorenosti životu i pred prihvaćanjem novoga života u kojemu se našla i naša Domovina... pruža poruku nade i stvaranja optimističkoga ozračja koje je nužno za društvo u kojemu živimo". Istodobno sam zaželio da Hod za život "bude poticaj svima nama da prepoznamo ono dobro, plemenito i pozitivno u svakom ljudskom životu, u našim obiteljima, u našoj domovini Hrvatskoj, te da pristupimo traženju novih prilika i vlastitih mogućnosti za rješavanje problema i stvaranja prijateljskoga ozračja prema životu u njegovoj sveukupnosti".

Teško je bilo očekivati, iako ne i nemoguće, kako to ipak pokazuje izdvojeno mišljenje jednoga od sudaca, da će brojni prigovori na navedeni *Zakon* u ovom trenutku potaknuti Ustavni sud na pozitivan pravorijek, tj. ukidanje tzv. *Zakona o abortusu* iz 1978. "Okorjelost srca" vremena i društva u kojemu živimo jednostavno je takva da, nažalost, od suda, nije bilo realno očekivati drukčiji odgovor. No to ne znači da nije trebalo pokušati, dapače moralo se kako bi se razotkrila sva *sklerokardía* (okorjelost, tvrdoća, utrnulost srca) sustava. I potrebno je pokušavati, uvijek iznova, činiti sve što je u našoj moći u zaštititi onih koji su među nama najugroženiji i kojima nije moguće samostalno se zaštititi. A to su, uz sve druge kategorije ljudi koji su zbog različitih razloga na rubovima društva, zacijelo i nerođeni. Ne zaboravimo da *Povelja Europske unije o temeljnim ljudskim pravima*, koja je sastavni dio unutarnjega pravnoga poretka Unije, poziva na zaštitu ljudskoga dostojanstva (članak 1.) što nas obvezuje ne samo na šticeenje života nerođena djeteta i na zaštitu od bilo kojega postupanja koje vrijeđa njegovo dostojanstvo (primjerice medicinski zahvati protiv njegova zdravlja i integriteta, znanstveni pokusi i slično).

Ustavni suci sveli su problem početka ljudskoga života na "moralno i svjetonazorsko pitanje" koje je, kako oni kažu "u sebi samom kontradiktorno, budući da su na nacionalnoj i globalnoj razini formirana dva međusobno moralno suprotstavljena 'tabora' (skupine): protivnici 'prava na pobačaj', koji se nazivaju 'za život' (*pro life*), i njegovi zagovornici, koji se nazivaju 'za izbor' (*pro choice*)" (22). Tako su pokušali donijeti salomonsko rješenje opravdavajući se da je riječ o prijedoru o kojem "ne postoji jedinstven stav kako u znanosti, medicini i biomedicini, tako ni u filozofiji, religiji, bioetici, pravu pa i politici" (22).

No za razliku od onoga svetopisamskog slučaja, u ovom našem slučaju, "zbog okorjelosti srca", "dijete" nije preživjelo.

Ustavni suci, polazeći od stajališta “da se odredbe *Ustava* moraju tumačiti u duhu cjelokupnoga pravnoga poretka oblikovana u *Ustavu* tako da njihovo tumačenje izvire iz cjeline odnosa koji se njime osporavaju” (41.1), na neki su način kontradiktorni, jer su pravu na život, za koje su ustvrdili da je “preduvjet svim ostalim pravima jer sva ostala ljudska prava i slobode iz njega proizlaze” (42), pretpostavili neka prava koja proizlaze iz prava na život. Tako je za suce važnije od prava na život, postalo “pravo na privatnost”, koje “uključuje pravo svakoga na slobodu odlučivanja, samoodređenje i dostojanstvo” (44. 1) kao i “pravo žene na vlastiti duhovni i tjelesni integritet, koji uključuje i odluku hoće li začeti dijete i kako će se njezina trudnoća razvijati” (44. 1). Da bi prevladali ovu kontradikciju, morali su ustvrditi da nerođeni ljudi nisu ljudska bića. Tako kažu “da nerođeno biće, kao *Ustavom* zaštićena vrijednost uživa ustavnu zaštitu u smislu članka 21. *Ustava* samo do one mjere do koje se sukobljava s pravom žene na privatnost” (45) i da nije “zaštićeno tako da ima prednost ili veću zaštitu od prava žene na privatnost” (45). Iako ranije ističu da *Ustav* “jamči pravo na život ‘svakom ljudskom biću’” (42), ne praveći razliku između rođenih i nerođenih, ustavni su suci bez ikakva jasnoga opravdanja sveli pojam “ljudsko biće” isključivo na rođene. Ovakvom odlukom, bez obzira što navode da “pitanje ‘kad počinje život’ nije u nadležnosti Ustavnoga suda” (45. 1), oni su, zapravo, jasno odgovorili kad za njih počinje ljudski život.

Ustavni suci ustvrdili su da “ljudsko biće” i njemu inherentna prava, ne počinju začecem, ni istekom desetoga tjedna, ni u nekom kasnijem trenutku prije rođenja o čemu bi trebala odlučivati nekakva komisija. Za njih ljudski život počinje tek rođenjem. Dijete u utrobi majke, ako ga smijemo tako zvati, odluka Ustavnoga suda ne naziva “nerođenim ljudskim bićem”, nego samo “nerođenim bićem”, kao da bi moglo biti kakvo drugo, a ne ljudsko biće! Ostaje veoma ozbiljno pitanje je li Ustavni sud tim proizvoljnim tumačenjem pojma ljudsko biće, koje nije utemeljeno na *Ustavu Republike Hrvatske*, otvorio put prema tome da se isti pojam uskrati i nekim drugim kategorijama ljudi?!

Koliko god je “okorjelost srca” u pozadini ove i svih sličnih pravnih odluka drugih sudova koje Ustavni sud navodi, ipak sve vezano uz ovaj postupak pred Ustavnim sudom nije loše, kako se to na prvi pogled može učiniti. Uz to što su nas ustavni suci upoznali s ovim problemom s različitih gledišta, navodeći obilje

probranih stručnih mišljenja te izvadaka koji se odnose na ovu problematiku iz međunarodnih dokumenata, ali i prakse europskih sudova i sudova pojedinih europskih zemalja, na temelju kojih se može vidjeti kako stanje može biti gore, ali i daleko bolje, želim kao pozitivno iz obrazloženja ovog rješenja izdvojiti osobito dvije stvari.

Prva je stvar što je objavljen rad stručnjaka s područja medicinske etike koje je izneseno u zajedničkom mišljenju od 25. kolovoza 2009., a koje rješenje Ustavnoga suda prenosi u točki 5. 6. Oni su, uz samo jedno izdvojeno mišljenje, jasno ustvrdili “da je neosporiva znanstvena činjenica da je tijekom trudnoće riječ o ljudskom životu u fazama zametka (embrija) i ploda (fetusa)”, dodajući da “nema nikakva opravdanja za prekid trudnoće zdravoga ploda na zahtjev zdrave trudnice kako to regulira članak 15. osporenoga Zakona”. Iako su ustavni suci tvrdili da “ne postoji jedinstveno stajalište kako u znanosti, medicini i biomedicini, tako ni u filozofiji, religiji bioetici, pravu pa i politici” o tome kad počinje ljudski život, iz ovoga zajedničkoga mišljenja, uz samo jedno izdvojeno mišljenje, poprilično je očito da za znanost tu više nema prijepora i da ljudski život počinje začećem.

Druga pozitivna stvar odnosi se na smjernice kojima je Ustavni sud zakonodavcu, upozoravajući na “zastarjelost osporenoga Zakona”, naložio njegovo “osuvremenjivanje”, uključujući i obvezu da “u novom Zakonu odredi edukativne i preventivne mjere tako da prekid trudnoće bude izuzetak”, među kojima osobito ističem promoviranje “spolno odgovornog ponašanja”, “odgovornosti i muškarca i žene”, “razdoblje razmišljanja prije donošenja odluke”, te davanje različitih informacija “o trudnoći i uslugama koje ... stoje na raspolaganju (primjerice, o savjetodavnim centrima i zdravstvenoj zaštiti za vrijeme trudnoće i poroda, o radnim pravima trudnica i majki, o dostupnosti jaslaca...)” (50).

Kako se već vidi iz drugih smjernica, ne može se očekivati da će novi zakon u svim točkama biti usklađen s kršćanskim moralom. Međutim, svako rješenje koje neće dovesti do pobačaja bolje je nego li pobačaj, jer je pobačaj zlo u sebi, pa stoga i nije “rješenje”. Osobno bih uz mogućnosti koje stoje na raspolaganju i koje su naveli suci, dodao još jednu mogućnost, a to je mogućnost udomljenja i posvojenja djece. Bilo bi dobro da se ta mogućnost više ističe, da među našim obiteljima ima više onih obitelji koje su otvorene takvim mogućnostima, bez obzira imaju li svoje djecu ili nemaju, ali i da se sve to zakonski bolje regulira.

Svima nam je na kraju ipak jasno da zakon koji regulira pravo na pobačaj, postojao on ili ne postojao, ništa ne će promijeniti na bolje, ako se ne promijeni naše srce i od onoga “okorjela srca” postane srce koje ljubi. Jer, doista, nije najveći problem zakon kojim se regulira pravo na pobačaj, koji može biti ovakav ili onakav. Ovaj koji imamo loš je. Onaj koji ćemo imati mogao bi biti bolji. Molimo se i zalažimo za to. Ali, mogao bi, nemojmo ni to zaboraviti, biti i gori. U čemu je naš najveći problem? Naš je najveći problem u tome što mi kršćani često jedno govorimo, a drugo živimo, odnosno što je i nama kršćanima srce okorjelo. I što smo nerijetko zbog toga licemjerni. Da bi se to promijenilo, potrebno nam je obraćenje. Katolička nas vjera uči da je teško zlo vršiti ili sudjelovati u vršenju pobačaja. Samo srce koje istinski živi u punini Gospodinove ljubavi može spoznati vrijednost života i dostojanstvo svakoga ljudskoga bića od začeca do prirodne smrti. Tek kad se u svom odnosu prema životu od začeca do prirodne smrti počnemo ponašati kao kršćani, a ne samo o tome kršćanski govoriti i to javno očitovati, bilo zbivanjima poput Hoda za život, bilo prijedlozima za ocjenu ustavnosti tzv. “Zakona o pobačaju”, stvari će krenuti nabolje. Naime, kada se to dogodi, bit će i puno manje negativnih učinaka zakona kojim se regulira pobačaj koji, bojim se, nikad ne može biti dobar.